

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“29” серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

обов'язкова

Освітньо-професійна програма Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність С6 Географія та регіональні студії

Галузь знань С Соціальні науки, журналістика та інформація

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Факультет географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування» складена відповідно до освітньо-професійної програми Регіональний розвиток і просторове планування, спеціальність Сб Географія та регіональні студії.

Розробник:

Джаман Василь Олексійович – професор кафедри географії України та регіоналістики, доктор географічних наук, професор.

Викладач, що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:

Джаман Василь Олексійович – професор кафедри географії України та регіоналістики, доктор географічних наук, професор.

Погоджено з гарантом ОП

Мирослав ЗАЯЧУК

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики
Протокол № 12/1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Іван КОСТАЩУК

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Голова навчально-методичної ради _____

(підпис)

Наталя АНДРУСЯК

Мета навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни є опанування знаннями про сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування, необхідними для наукового аналізу соціально-економічних проблем розвитку регіонів України.

Пререквізити.

Навчальна дисципліна «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування» вивчається у другому семестрі. Основою для вивчення дисципліни є предмети «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики», «Геоecологія урбанізованих територій України та раціональне природокористування», «Просторове планування», які вивчаються у першому семестрі.

Результати навчання

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 5. Здатність працювати в команді.
- ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

- ФК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільнотериторіальних систем на різних рівнях просторової організації.
- ФК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.
- ФК 4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня.
- ФК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоecологічну й суспільногеографічну експертизу та моніторинг.
- ФК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики,

соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку.

ФК 11. Здатність використовувати теоретичні знання і практичні навички системного аналізу, географічного моделювання та прогнозування трансформації територіальної організації та регіонального розвитку.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ПР02. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПР03. Вільно спілкуватися із професійних і наукових питань іноземною мовою.

ПР04. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.

ПР05. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науковоприкладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.

ПР06. Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.

ПР07. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня.

ПР08. Здійснювати дослідження природно- і суспільно- географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки.

ПР09. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.

ПР10. Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування.

ПР11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму.

ПР12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

ПР14 Застосовувати уміння роботи з картографічними та статистичними базами даних, збору, узагальнення та обробки статистичної інформації та її графічної візуалізації у регіональних географічних дослідженнях.

ПР15 Використовувати теоретичні знання і практичні навички системного аналізу, географічного моделювання та прогнозування трансформації територіальної організації та регіонального розвитку.

організації простору.												
Тема 7. Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.	12	2	1			9						
Разом за ЗМ1	90	16	8			66						
	Змістовий модуль 2. Економічні, соціально-демографічні та екологічні концепції розвитку регіонів України. Концепції раціонального природокористування.											
Тема 8. Сутність та класифікація регіональних проблем соціально-економічного та екологічного розвитку.	14	2	1			11						
Тема 9. Економічні та соціально-демографічні проблеми регіонального розвитку України.	16	2	1			13						
Тема 10. Еволюція концепцій і економічних моделей природокористування.	14	2	1			11						
Тема 11. Методологічні засади, цілі та завдання концепції державної екологічної політики.	14	2	1			11						
Тема 12. Сучасні концепції раціонального природокористування в Україні.	14	2	2			10						
Тема 13. Концепція збалансованого (сталого) розвитку – шлях до збереження суспільства. Стратегія сталого розвитку України.	18	6	2			10						
Разом за ЗМ 2	90	16	8			66						
Усього годин	180	32	16			132						

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	<i>Вступ. Предмет, методи і завдання дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування».</i> Вступ. Суть понять «концепція», «концепція регіонального розвитку».

	Місце регулювання економічного розвитку регіонів у діяльності держави і концепціях регіонального розвитку та раціонального природокористування.
2	<i>Огляд раніше розроблених напрямів і теорій економічного розвитку регіонів.</i> Географічний детермінізм. Енвайронменталізм. Штандортні теорії розміщення. Регіональна наука. Теорія ринків збуту. Геополітика.
3	<i>Сучасні концепції регіонального розвитку.</i> Неокласичний напрям. Оцінка факторів росту (виробництва, простору). Моделі конвергенції. Теорія рівноваги. Теорія кумулятивного розвитку. Центри (полюси) росту і канали його поширення. Теорія про осі розвитку. Концепції інновацій. Теорія виробничо-територіальних комплексів. Модель сукупної причинної обумовленості. Теорія міської агломерації. Теорія «центр-периферія». Модель «дифузії нововведень».
4	<i>Полімасштабність розвитку та концепції регіоналізації простору.</i> Полімасштабний підхід (принцип полімасштабності). Ієрархія масштабів. Зв'язки рівнів масштабів. Районування – класична теорія і традиційний метод наукового пізнання простору. Вплив глобалізації на регіональний і локальний розвиток. Фронтірні території та транскордонні регіони.
5	<i>Нерівномірність розвитку та концепції поляризації простору.</i> Просторова нерівномірність економічного розвитку і формування концепції територіальних відносин та перерозподілу господарських функцій між центром і периферією регіону (поляризації суспільного простору). Модель «центр – периферія». Поняття центральності. Поняття периферійності. Функції центрального ядра. Функції ближньої периферії. Функції дальньої периферії.
6	<i>Комплексність розвитку та концепції кластерно-мережевої організації простору.</i> Поняття кластеру. Концепція промислового кластеру. Концепція регіональних кластерів. Конкурентні переваги та недоліки регіональних промислових кластерів.
7	<i>Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.</i> Перцепційна географія. Поняття сприйняття, перцепція, уявлення, образ, образ середовища, географічний образ, топофілія, топофобія. Регіональні перцепційні стереотипи: безмісцевість, безрегіональність, перцепційні портрети регіонів, перцепційні соціально-економічні привабливості. Концепція перцепції простору (ландшафту).
8	<i>Сутність та класифікація регіональних проблем соціально-економічного та екологічного розвитку.</i> Економічні проблеми і безпека. Соціальні проблеми і безпека. Природно-техногенні та екологічні проблеми і безпека.
9	<i>Економічні та соціально-демографічні проблеми регіонального розвитку України.</i> Концепції соціально-демографічного розвитку. Концепції та моделі міграційної поведінки населення. Концепції та моделі ринку праці.
10	<i>Еволюція концепцій і економічних моделей природокористування.</i> Сутність поняття «природокористування», його основні значення. Концепції неокласичної та неокейнсіанської економіки. Концепція екологічної економіки. Концепція зеленої економіки. Концепція циркулярної економіки. Концепція синьої економіки.

11	<p>Методологічні засади, цілі та завдання концепції державної екологічної політики.</p> <p>Сутність та ієрархія екологічної політики. Методологічні засади розробки та реалізації екологічної політики. Основні засади здійснення державної екологічної політики в Україні. Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління.</p>
12	<p>Сучасні концепції раціонального природокористування в Україні.</p> <p>Концепція «нульового рівня» споживання природних ресурсів. Концепція відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону. Концепція збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання. Концепція збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності. Концепція погодження виробничого і природного ритмів. Концепція пріоритетності екологічної оптимальності на довгострокову перспективу відносно економічної ефективності поточного природокористування.</p>
13	<p>Концепція збалансованого (сталого) розвитку – шлях до збереження суспільства. Стратегія сталого розвитку України.</p> <p>Суть поняття «сталий (збалансований) розвиток». Головні принципи збалансованого розвитку. Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку. Світова Програма переходу до збалансованого розвитку. Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року. Досвід імплементації концепції сталого розвитку у країнах ЄС. Збалансований розвиток в Україні. Розробка проекту «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року».</p>

Теми практичних (семінарських) занять з переліком питань

№	Назва теми (питання / завдання)
1	<p>Традиційні (раніше розроблені) напрями і теорії економічного розвитку регіонів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Географічний детермінізм. 2. Енвайронменталізм. 3. Штандортні теорії розміщення. 4. Регіональна наука. 5. Теорія ринків збуту. 6. Геополітика.
2	<p>Концепції регіоналізації простору.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепція районування. Соціально-економічне районування. Суспільно-географічне районування. 2. Концепція полімасштабності розвитку. 3. Концепція глобалізації простору. 4. Світові міста, глобальні міста, глобальні міста-регіони. 5. Від мікрорівня до макрорівня. 6. Фронтірні та транскордонні території.
3	<p>Концепції поляризації простору.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепція економічної та соціальної нерівності.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Концепція полюсів росту. 3. Концепція осей розвитку. 4. Концепція центр-периферія. Різноманіття периферії. 5. Концепція стадійного, циклічного, еволюційного регіонального розвитку. 6. Концепція самоорганізації регіонального розвитку.
4.	<p><i>Концепції комплексного розвитку та кластеризації.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепція енерго-виробничих циклів: зміст поняття ЕВЦ, структура ЕВЦ, систематика ЕВЦ, прикладне значення ЕВЦ. 2. Концепція територіально-виробничих комплексів: зміст поняття ТВК, систематика ТВК, спеціалізація ТВК, комплексність розвитку ТВК, територіальна структура ТВК. 3. Концепція територіального соціально-економічного комплексу. 4. Концепція промислового кластеру. 5. Концепція регіонального кластеру. 6. Кластерно-мережева територіальна структура господарства.
5	<p><i>Концепції перцепції простору.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепції перцепції простору. 2. Географічний образ. 3. Перцепційна соціально-економічна привабливість. 4. Регіональні перцепційні стереотипи. 5. Явище безмісцевості, безрегіональності. 6. Концепції регіональної (територіальної) ідентичності. 7. Оцінка самоідентичності. 8. Прикордонна ідентичність.
6	<p><i>Сутність та систематизація проблем регіонального розвитку.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічні проблеми і економічна безпека регіонального розвитку. 2. Продовольча проблема і продовольча безпека регіонального розвитку. 3. Соціальні проблеми і соціальна безпека регіонального розвитку. 4. Природно-техногенні проблеми і природно-техногенні безпека регіонального розвитку. 5. Екологічні проблеми регіонального розвитку. 6. Інформаційна безпека.
7	<p><i>Оцінка гостроти прояву та наслідків економічних проблем регіонального розвитку України.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми нерівності економічного і соціального розвитку регіонів України. 2. Види економічних проблем і економічної безпеки. 3. Індикатори окремих видів економічної безпеки в Україні. 4. Проблема гіперконцентрації галузей господарства в індустріальних та високоурбанізованих районах Донбасу, Придніпров'я та окремих господарських агломераціях. 5. Регіональні проблеми модернізації господарського потенціалу. 6. Регіональні проблеми розвитку малого підприємництва. 7. Економічна поляризація простору. Полюси економічного розвитку та периферія. 8. Депресивні території.
8	<p><i>Оцінка гостроти прояву та наслідків соціально-демографічних проблем регіонального розвитку України.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність понять соціальних проблем, соціальної безпеки, соціального ризику. 2. Види соціальних проблем і загроз. 3. Індикатори кількісних вимірів соціальної безпеки в Україні. 4. Система показників демографічної безпеки.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Проблеми депопуляції та старіння населення у регіонах України. 6. Регіональні проблеми рівня та умов життя населення. 7. Регіональні проблеми безробіття в Україні. 8. Соціальна поляризація простору: полюси соціального розвитку та периферія.
9	<p><i>Оцінка гостроти прояву та наслідків екологічних проблем регіонального розвитку України.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність понять природно-техногенна загроза, природно-техногенна безпека, екологічна безпека, надзвичайна ситуація. 2. Екологічні проблеми великих індустріальних центрів і районів. 3. Екологічні проблеми великих портових міст. 4. Екологічні проблеми, пов'язані з аварією на ЧАЕС. 5. Здоров'я міської екосистеми. 6. Фітомеліорація. 7. Управління якістю оточуючого середовища.
10	<p><i>Принципи раціонального природокористування в Україні.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принцип «нульового рівня» споживання природних ресурсів. 2. Принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалу регіону. 3. Принцип збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання. 4. Принцип збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності. 5. Принцип погодження виробничого і природного ритмів. 6. Принцип пріоритетності екологічної оптимальності на довгострокову перспективу відносно економічної ефективності поточного природокористування. 7. Економічні методи управління раціональним природокористуванням та їх види.
11	<p><i>Чинники розміщення галузей господарства в Україні та оцінка ефективності управління регіональним розвитком в умовах стратегії сталого і збалансованого розвитку.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Природно-географічні чинники розміщення галузей господарства в Україні. 2. Економічні та соціальні чинники розміщення галузей господарства в Україні. 3. Історичні чинники розміщення галузей господарства в Україні. 4. Збалансований (сталий) розвиток – шлях до збереження суспільства. 5. Глобальні цілі збалансованого розвитку. 6. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року.

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

1. Інтеграція та регіоналізація – важливі діаметрально протилежні процеси розвитку сучасного суспільства.
2. Форми виявлення процесів регіонального розвитку.
3. Географічний детермінізм (сутність теорії, представники).
4. Енвайронменталізм (сутність теорії, представники).
5. Штандортні теорії розміщення (сутність теорії, представники).
6. Регіональна наука (сутність теорії, представники).
7. Теорія ринків збуту (сутність теорії, представники).
8. Геополітика (сутність теорії, представники).

9. Неокласичні теорії регіонального розвитку.
10. Теорії кумулятивного зростання регіонального розвитку.
11. Теорії зростання за рахунок конкурентних переваг регіону.
12. Сучасні теорії регіонального розвитку: теорія «інформаційного суспільства»; теорія «нового регіоналізму»; теорія «соціального капіталу»; концепція «соціально орієнтованої економіки», людського розвитку.
13. Концепція районування.
14. Концепція полімасштабності розвитку.
15. Концепція глобалізації простору.
16. Концепції регіоналізації простору.
17. Нерівномірність, нерівність та неоднорідність регіонального розвитку.
18. Концепція полюсів росту.
19. Концепція осей розвитку.
20. Концепція центр-периферія. Різноманіття периферії.
21. Суспільно-просторова нерівність та поляризація.
22. Концепція стиснення простору.
23. Концепція економічної та соціальної нерівності.
24. Концепція креативного класу.
25. Концепція стадійного, циклічного, еволюційного регіонального розвитку.
26. Концепція самоорганізації регіонального розвитку.
27. Концепція енерго-виробничих циклів.
28. Концепція територіально-виробничих комплексів.
29. Концепція територіального соціально-економічного комплексу.
30. Концепція регіонального кластеру. Кластерно-мережева територіальна структура господарства.
31. Концепції перцепції простору.

Завдання для самостійної роботи студентів

№	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Год
1	Вступ. Предмет, методи і завдання дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування».	Інтеграція та регіоналізація – процеси розвитку сучасного суспільства. Форми виявлення процесів регіонального розвитку.	9
2	Огляд раніше розроблених напрямів і теорій економічного розвитку регіонів.	Географічний детермінізм (сутність теорії, представники). Штандортні теорії розміщення (сутність теорії, представники). Теорія ринків збуту (сутність теорії, представники).	10
3	Сучасні концепції регіонального розвитку.	Неокласичні теорії регіонального розвитку: теорія конвергенції; теорія статистичної оцінки соціальних та політичних факторів підвищення продуктивності праці.	9

		Сучасні теорії регіонального розвитку: теорія «інформаційного суспільства»; теорія «нового регіоналізму»; теорія «соціального капіталу»; концепція «соціально орієнтованої економіки», людського розвитку.	
4	Полімасштабність розвитку та концепції регіоналізації простору.	Концепція полімасштабності розвитку. Концепція глобалізації простору. Концепції регіоналізації простору. Світові міста, глобальні міста, глобальні міста-регіони.	9
5	Нерівномірність розвитку та концепції поляризації простору.	Нерівномірність, нерівність та неоднорідність регіонального розвитку. Концепція полюсів росту. Концепція осей розвитку.	10
6	Комплексність розвитку та концепції кластерно-мережевої організації простору.	Концепція енерго-виробничих циклів: зміст поняття ЕВЦ, структура ЕВЦ, систематика ЕВЦ, прикладне значення ЕВЦ. Концепція територіально-виробничих комплексів: зміст поняття ТВК, систематика ТВК, спеціалізація ТВК, комплексність розвитку ТВК, територіальна структура ТВК. Концепція регіонального кластеру.	10
7	Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.	Перцепційна соціально-економічна привабливість. Регіональні перцепційні стереотипи. Явище безмісцевості, безрегіональності. Перцепційні стереотипи регіонів в Україні.	9
8	Сутність та класифікація регіональних проблем соціально-економічного та екологічного розвитку.	Поняття про проблеми регіонального розвитку. Класифікація проблем регіонального розвитку. Класифікаційні ознаки. Світовий досвід дослідження проблем регіонального розвитку.	11
9	Економічні та соціально-демографічні проблеми регіонального розвитку України.	Проблеми нерівності економічного і соціального розвитку регіонів України. Проблема гіперконцентрації галузей господарства в індустріальних та високоурбанізованих районах Донбасу, Придніпров'я та окремих господарських агломераціях. Регіональні проблеми модернізації господарського потенціалу. Регіональні проблеми рівня та умов життя населення.	13
10	Еволюція концепцій і економічних моделей природокористування.	Еволюційний ланцюг економічних моделей управління природокористуванням: неокласична економіка – неокейнсіанська економіка	11

		природокористування – екологічна економіка (концепція сталого розвитку) – зелена економіка (циркулярна економіка) – синя економіка. Ключові переваги «зеленої економіки». Трансформація економіки з впровадженням «зелених» пріоритетів.	
11	Методологічні засади, цілі та завдання концепції державної екологічної політики.	Ієрархія рівнів екологічної політики. Методологічні підходи до розробки та реалізації екологічної політики. Екологічна політика України: основоположні документи, мета, цілі, завдання, складові.	11
12	Сучасні концепції раціонального природокористування в Україні.	Принципи раціонального природокористування: «нульового рівня» споживання природних ресурсів, відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалу регіону, збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання, збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності.	10
13	Концепція збалансованого (сталого) розвитку – шлях до збереження суспільства. Стратегія сталого розвитку України.	Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого (сталого) розвитку. Глобальні цілі збалансованого розвитку до 2030 року. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: стратегічне бачення сталого розвитку України, керівні принципи стратегії, національні цілі сталого розвитку України.	10

Методи навчання:
<ul style="list-style-type: none"> • словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо), • практичні заняття, • наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо), • робота з книгою: навчально- методичною, науковою, • електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні), • самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

**Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю
навчальних досягнень студентів:**

1. Інтеграція та регіоналізація – важливі діаметрально протилежні процеси розвитку сучасного суспільства.
2. Форми виявлення процесів регіонального розвитку. Концепція – важлива складова методологічного базису економічного регулювання регіонального розвитку.
3. Предмет, метод і завдання вивчення дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування». Структура дисципліни.
4. Географічний детермінізм (сутність теорії, представники).
5. Енвайронменталізм (сутність теорії, представники).
6. Штандортні теорії розміщення (сутність теорії, представники).
7. Регіональна наука (сутність теорії, представники).
8. Теорія ринків збуту (сутність теорії, представники).
9. Геополітика (сутність теорії, представники).
10. Неокласичні теорії регіонального розвитку: теорія конвергенції; теорія статистичної оцінки соціальних та політичних факторів підвищення продуктивності праці.
11. Теорії кумулятивного зростання регіонального розвитку: теорія «полюсів росту», теорія міських агломерацій, теорія «осей розвитку»; теорія «центр-периферія»; модель «дифузія інновацій»; модель «вулкана».
12. Теорії зростання за рахунок конкурентних переваг регіону: концепція регіональних конкурентних переваг, концепція кластерного розвитку, концепція регіональних інноваційних мереж; модель «піраміди конкурентоспроможності регіону»; циклічна теорія кумулятивної конкурентоспроможності.
13. Сучасні теорії регіонального розвитку: теорія «інформаційного суспільства»; теорія «нового регіоналізму»; теорія «соціального капіталу»; концепція «соціально орієнтованої економіки», людського розвитку.
14. Концепція районування. Соціально-економічне районування. Суспільно-географічне районування.
15. Концепція полімасштабності розвитку. Концепція глобалізації простору. Концепції регіоналізації простору.
16. Світові міста, глобальні міста, глобальні міста-регіони.
17. Фронтірні території. Транскордонні території.
18. Нерівномірність, нерівність та неоднорідність регіонального розвитку.
19. Концепція полюсів росту.
20. Концепція осей розвитку.
21. Концепція центр-периферія. Різноманіття периферії.
22. Суспільно-просторова нерівність та поляризація.
23. Концепція стиснення простору.
24. Концепція економічної та соціальної нерівності.

25. Концепція креативного класу.
26. Концепція стадійного, циклічного, еволюційного регіонального розвитку.
27. Концепція самоорганізації регіонального розвитку.
28. Концепція енерго-виробничих циклів: зміст поняття ЕВЦ, структура ЕВЦ, систематика ЕВЦ, прикладне значення ЕВЦ.
29. Концепція територіально-виробничих комплексів: зміст поняття ТВК, систематика ТВК, спеціалізація ТВК, комплексність розвитку ТВК, територіальна структура ТВК.
30. Концепція територіального соціально-економічного комплексу.
31. Концепція регіонального кластеру. Кластерно-мережева територіальна структура господарства.
32. Концепції перцепції простору.
33. Географічний образ. Перцепційна соціально-економічна привабливість.
34. Регіональні перцепційні стереотипи. Явище безмісцевості, безрегіональності.
35. Перцепційні стереотипи регіонів в Україні.
36. Концепції регіональної (територіальної) ідентичності. Оцінка самоідентичності.
37. Прикордонна ідентичність. Єврорегіони в Україні.
38. Індикатори конкурентоспроможності регіонів України.
39. Індикатори загроз економічній безпеці регіонів України.
40. Функції державного управління регіональним розвитком в Україні.
41. Поняття про проблеми регіонального розвитку. Класифікація проблем регіонального розвитку. Класифікаційні ознаки.
42. Галузеві проблеми регіонального розвитку: економічні, соціально-демографічні, екологічні. Комплексні проблеми регіонального розвитку.
43. Світовий досвід дослідження проблем регіонального розвитку.
44. Досвід аналізу регіональних проблем в Україні.
45. Проблеми нерівності економічного і соціального розвитку регіонів України.
46. Проблема гіперконцентрації галузей господарства в індустріальних та високоурбанізованих районах Донбасу, Придніпров'я та окремих господарських агломераціях.
47. Регіональні проблеми банківсько-фінансового сектору економіки.
48. Регіональні проблеми інвестиційної діяльності в Україні.
49. Регіональні проблеми модернізації господарського потенціалу.
50. Регіональні проблеми розвитку малого підприємництва.
51. Економічна поляризація простору. Полюси економічного розвитку та периферія.
52. Рівні економічного розвитку регіонів України. Депресивні території.

53. Проблеми депопуляції та старіння населення у регіонах України.
54. Регіональні проблеми рівня та умов життя населення.
55. Регіональні проблеми безробіття в Україні.
56. Соціальна поляризація простору: полюси соціального розвитку та периферія.
57. Поняття природокористування.
58. Еволюційний ланцюг економічних моделей управління природокористуванням: неокласична економіка – неокейнсіанська економіка природокористування – екологічна економіка (концепція сталого розвитку) – зелена економіка (циркулярна економіка) – синя економіка.
59. Класифікація інструментів екологічного регулювання неокейнсіанської моделі природокористування.
60. Центральна концепція екологічної економіки – концепція провалів ринку в екологічній сфері.
61. Постулати і принципи «зеленої економіки», глобальний новий «зелений» курс.
62. Секторальні «зелені» пріоритети та їх потенційні ефекти. Нова стратегія політики «зеленого» зростання.
63. Ключові переваги «зеленої економіки». Трансформація економіки з впровадженням «зелених» пріоритетів.
64. Синя економіка: суть, мета, основний критерій результатів виробничої діяльності, принципи.
65. Екологічна політика: загальні положення і стан в Україні.
66. Поняття про екологічну політику. Ієрархія рівнів екологічної політики за М. Ф. Реймерсом.
67. Методологічні підходи до розробки та реалізації екологічної політики.
68. Екологічна політика України: основоположні документи, мета, цілі, завдання, складові.
69. Механізми реалізації екологічної політики.
70. Інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління.
71. Екологічна оцінка планової діяльності. Системи оцінки впливу планової діяльності на довкілля.
72. Стратегічна екологічна оцінка: загальні підходи до процедури здійснення СЕО, стратегічна екологічна оцінка в Україні.
73. Принципи раціонального природокористування: «нульового рівня» споживання природних ресурсів, відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалу регіону.
74. Принципи раціонального природокористування: збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання, збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності.
75. Принципи раціонального природокористування: погодження виробничого і природного ритмів, пріоритетність екологічної оптимальності

на довгострокову перспективу відносно економічної ефективності поточного природокористування.

76. Збалансований (сталий) розвиток – шлях до збереження суспільства.

77. Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого (сталого) розвитку.

78. Глобальні цілі збалансованого розвитку до 2030 року.

79. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: стратегічне бачення сталого розвитку України, керівні принципи стратегії, національні цілі сталого розвитку України.

80. Чинники розміщення галузей господарства в Україні та оцінка ефективності управління регіональним розвитком в умовах стратегії сталого і збалансованого розвитку.

Система контролю та оцінювання.

Методи і форми контролю.

Контроль знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких способів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, індивідуальні завдання, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування.

Форма підсумкового контролю – іспит, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі відповідей на підсумковому модулі, результатів виконання ним певних видів робіт.

Методами контролю є: усний, письмовий (розгорнута відповідь), тестовий, графічний при застосуванні індивідуальної та фронтальної перевірки знань, умінь і навичок студентів.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю.

Контроль засвоєння *лекційного і самостійно опрацьованого* теоретичного матеріалу здійснюється на основі модульного (письмового) фронтального опитування, в тому числі – тестування.

Контроль засвоєння знань та набуття умінь і навичок при виконанні *семінарських завдань* здійснюється шляхом їх поточної перевірки.

Контроль виконання *індивідуальних завдань* здійснюється за бажанням студентів, як додаткових (необов'язкових для виконання всіма студентами) науково-дослідницьких завдань шляхом оцінювання виконаних рефератів та усного індивідуального захисту результатів дослідження.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (до 100 балів) є сумою оцінок компетентностей (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, за виконані ІНДЗ та контрольний модуль (іспит). Максимальна кількість балів, яку може отримати студент до іспиту, у сумі становить 60 балів. Інші 40 балів відводиться на підсумковий модуль (іспит).

Питання *самостійної роботи* включені до завдань модульного контролю і оцінюються при модульному контролі. Додатково студент може отримати до 10 балів за виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка виставляється за сумою всіх отриманих балів згідно шкали оцінювання. При цьому в екзаменаційній відомості зазначається сумарна кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

Розподіл балів, які отримують студенти.

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
T 1	3
T 2	6
T 3	6
T 4	4
T 5	4
T 6	4
T 7	3
Сума	30
Змістовий модуль 2	
T 8	4
T 9	4
T 10	5
T 11	5
T 12	5
T 13	7
Сума	30
Іспит	
	40
Всього	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	незадовільно (з можливістю повторного складання)
	F (1-34)	незадовільно (з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання)

Зарахування результатів неформальної освіти:

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної

освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №10 від 28 жовтня 2019 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

– робота чи стажування за фахом, що підтверджується документом із підприємства та забезпечує набуття компетентностей, передбачених навчальною дисципліною;

– проходження безкоштовних навчальних тренінгів (вебінарів, семінарів), що проводяться на платформі Prometheus (<https://prometheus.org.ua>) та інших фахових платформах, за умови отримання безкоштовного сертифікату.

Результати зараховуються лише для відповідних тем лекційних і семінарських занять, практичних і лабораторних завдань даної навчальної дисципліни у кількості балів, що виділяються на цей навчальний елемент.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Возняк Г. В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 671-677.
2. Джаман В. О., Джаман Я. В. Географія міграцій населення України: наслідки російської агресії // Український географічний журнал. 2024. № 1. С. 40 - 48 .
3. Джаман В. О., Джаман В. Я. Просторовий прояв міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб в Україні // Український географічний журнал. 2024. № 4. С. 55 – 63.
4. Захарченко В. І. Відновлення України від наслідків війни на засадах неоекономіки: секторальний та просторовий підходи // Український географічний журнал. 2022. № 4. С. 23–36.
5. Маруняк Є. О., Палеха Ю. М., Криштоп Т. В. Планування просторового розвитку в умовах війни і відбудови: бачення для України // Український географічний журнал. 2022. № 4. С. 13–22.
6. Медвідь В.Ю. Сучасні концепції та теорії економічного регіонального розвитку // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013. - № 2 (71). – С. 66-70.
7. Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення // Український географічний журнал. 2022. № 2. С. 3–10.
8. Приходченко Т.А. Теорії та концепції регіонального розвитку // Ефективна економіка. – 2016. - № 9.
9. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект). Серія «Збалансований розвиток». – 2017. - №8. – 44 с.

10. Dzhaman V., Dzhaman Ya. Social-geographic zoning of Ukraine: history, present days, viability // Науковий вісник Чернівецького університету: серія «Географія». – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2024. – Вип. 849. – С. 33 – 39.

Додаткова література:

1. Гукалова І. В., Маруняк Є. О., Лісовський С. А., Мозговий А. А., Покляцький С. А., Горміз О. В. Просторова справедливість: географічна концептуалізація в умовах війни в Україні // Український географічний журнал. 2024. № 2. С. 24–32.
2. Джаман В. О., Джаман Я. В. Суспільно-географічне районування як методичний підхід управління регіональним розвитком території України // Регіон – 2022: стратегія оптимального розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 24 листопада 2022 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – С. 27 – 29.
3. Дідух Я. П., Маруняк Є. О., Лісовський С. А., Куземко А. А., Чехній В. М. Методологічні аспекти типізації впливів на довкілля, спричинених російською агресією в Україні // Український географічний журнал. 2024. № 2. С. 3–12.
4. Дронова О., Запотоцький С. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст. Навчально-методичний посібник. – К.: Прінт-сервіс, 2018. – 214 с.
5. Захарченко В. І. Відновлення України за принципом “building back better”: регіональний підхід // Український географічний журнал. 2025. № 2. С. 78–92.
6. Мальчикова Д. С., Пилипенко І. О., Остапенко П. О. Просторові та суспільні виклики відновлення деокупованих територій Херсонщини // Український географічний журнал. 2025. № 2. С. 67–77.
7. Мельничук Г. В., Дронова О. Л. Інтегрований міський розвиток: організація комунікацій в рамках планувального процесу // Український географічний журнал. 2025. № 3. С. 61–74.
8. Пістун М. Д., Мельничук А. Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: Навч. посібник. – 3-е видання. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – 290 с.
9. Руденко Л. Г., Лісовський Л. А., Маруняк Є. О., Голубцов О. Г., Дронова О. Л., Мозговий А. А., Чехній В. М., Фаріон Ю. М., Варуха А. В. Аналіз стратегій регіонального і місцевого розвитку України на шляху досягнення «Цілей 2030» // Український географічний журнал. 2022. № 1. С. 8–17.
10. Czaplinski P., Dzhaman V. Problems of the Ukrainian labor market // Journal of Geography, Politics and Society. – 2019. – Vol. 9, № 4. – P. 24-34.
11. Czaplinski P., Dzhaman V. Features of contemporary migration of the population of Ukraine: dynamics, directions, scale, problem // Journal of Geography, Politics and Society. – 2023. – Vol. 13, #3. – P. 22-33.

